

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական
աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և
հմտությունների զարգացման» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ՄԱՆԵՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱՃԱՆԱԶՈՂՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ
ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դաստիարակ՝ Անանյան Լիլիթ

Մանկապարտեզ՝ «ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Սևան համայնքի
թիվ 4 «Գալիք» մսուր մանկապարտեզ» ՀՈԱԿ

2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳԼՈՒԽ 1	
1.1. Հայրենաճանաչողության նախադրյալները.....	5
1.2. Հայրենասիրական դաստիարակությունը մանկապարտեզում.....	9
ԳԼՈՒԽ 2	
2.1. Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխաների հայրենասիրության ձևավորման կարևորությունը.....	12
2.2. Հետազոտական աշխատանք.....	16
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	18
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Դեռևս սովետական շատ ականավոր մանկավարժների մեթոդաբանության մեջ մեծ տեղ էին գրավում սովորողների հետ հայրենագիտական ճամփորդություններն ու արշավները: Հայտնի մանկավարժ Ա.Ս. Մակարենկոն կազմակերպում էր սովորողների հետ հայրենագիտական ճամփորդություններ դաստիարակչական նպատակներով: Այս նոր փորձը նա կիրառում էր որպես շարժառիթ, նվեր ամբողջ ուսումնական տարվա աշխատանքի և հաջողությունների համար:

Ըստ Մակարենկոյի, հայրենագիտական ճամփորդությունն ու դրա նախապատրաստական աշխատանքներն օգնում են հասնելու դաստիարակչական, կրթական և առողջապահական բարձր արդյունքների:

Մանկապատանեկան զբոսաշրջությունը երեխաների ներդաշնակ զարգացման միջոց է, որն իրականացվում է հանգստի և հանրօգուտ աշխատանքի համադրման միջոցով և որի հիմնական բաղադրիչներն են արշավը, ճամփորդությունը, էքսկուրսիան:

Մանկապատանեկան զբոսաշրջությունը դաստիարակչական, ուսուցողական, մասնագիտական կողմնորոշման, սոցիալ-ինտեգրման և առողջապահական ամենարդյունավետ միջոցներից մեկն է, որի ընթացքում սովորողները վարում են առողջ ապրելակերպ, տեղի է ունենում դեռահասների և երեխաների անձի անընդհատ զարգացում և կատարելագործում: Ինչն էլ հանդիսանում է աշխատանքի արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Հետազոտության հիմնական նպատակն է ներկայացնել և ուսումնասիրել մանկապարտեզներում սաների հայրենաճանաչողության ձևավորման կարևորությունը: Այդ նպատակների իրականացումը ենթադրում է կոնկրետ խնդիրների լուծում, որոնք էլ ապահովում են աշխատանքի տրամաբանությունն ու կառուցվածքը:

Առաջադրված նպատակին հասնելու համար աշխատանքում առաջադրվել են հետևյալ *խնդիրները*՝

- Ուսումնասիրել հայրենաճանաչողության կարևորությունը մանկապարտեզում:
- Պարզաբանել հայրենաճանաչողության ազդեցությունը սաների ձևավորման գործում:
- Լուսաբանել հայրենաճանաչողության զարգացման աշխատանքներ սաների մոտ:

Աշխատանքի կառուցվածքը և ծավալը: Աշխատանքը բաղկացած է բովանդակությունից, ներածությունից, ենթաբաժիններից, հետազոտական աշխատանքից, եզրակացություններ բաժնից, օգտագործված գրականության ցանկից:

ԳԼՈՒԽ 1

1.1. Հայրենաճանաչողության նախադրյալները

«Հայրենասիրությունն առաջին հերթին հայրենաճանաչություն է, երբ գիտենք մեր բնակավայրերը, որոնք մեզ համար լոկ քարտեզի կետեր չեն և ուղղակի բառեր: Դրանք հարազատ միջավայր են, որտեղ մենք ընկերներ և պատմություն ունենք, որտեղ եղել են մեր կյանքի հիշարժան իրադարձությունները, և այս պարագայում դա իրոք դառնում է այն հայրենիքը, որը մեր սրտում է, և որը սիրելու համար մեզ հատուկ բառեր ու դասեր պետք չեն»:

Հայրենասիրության պատմական աղբյուրը դարերով ու հազարամյակներով առանձին պետությունների գոյատևումն է որոշակի վայրում, ինչի արդյունքում ձևավորվում է կապվածություն հայրենի հողին, լեզվին ու ավանդույթներին, այն ներառում է ազգայնականությանը հատուկ մի շարք եզրույթներ: Ազգերի կազմավորման ու ազգային պետությունների ստեղծման պայմաններում հայրենասիրությունը դառնում է հասարակական գիտակցության բաղադրիչ մաս XVIII դարում:

Այլ անձանց վերագրելով հայրենասիրական զգացմունքներ, իսկ որոշ իրադարձությունների տալով հայրենասիրական նրբերանգ՝ բնութագրող անձը դրանով հաճախ տալիս է դրական գնահատական: Այն հակադրելի է ունիվերսալիզմից առաջ եկած աշխարհաքաղաքացիության հոսանքին, որը ենթադրում է համամարդկային շահի գերակայում նեղ ազգային կամ էթնիկ շահից:

Հայրենասիրության մասին պատկերացումները կապված են հայրենիքի նկատմամբ սիրո հետ, սակայն հայրենասիրության էության վերաբերյալ պատկերացումները տարբեր մարդկանց մոտ տարբեր են: Այդ պատճառով էլ ոմանք իրենց համարում են հայրենասեր, մյուսները՝ ոչ :

Պատրիոտիզմ

Ըստ պատմաբան Մոնիք Կոտրեդի պատրիոտիզմ բառը ստեղծվել է 1750 թ. և ավելի ուշ, որպես հասարակակն կարծիքի մոբիլիզացիայի միջոց առաջին անգամ կիրառվել է Էթյեն-Ֆրանսուազ դը Շուազոլը կողմից Իննամյա պատերազմի ընթացքում (1756-1763):

Պատմության մեջ պատրիոտիզմ են կոչել հասարակական հարաբերությունների տարբեր դրսևորումներ .

- *պետական պատրիոտիզմ* — սեր պետության հանդեպ,
- *կայսերական պատրիոտիզմ* — համակրանք կայսրության ու նրա ղեկավարության հանդեպ,
- *ուրա հայրենասիրություն* — չափից դուրս սեր իր պետության ու ժողովրդի նկատմամբ,
- *պոլիսային պատրիոտիզմ* — այսինքն՝ սեր դեպի կենսաձևը, ավանդույթները, առանձնահատկությունները: Գոյություն է ունեցել անտիկ քաղաք-պետություններում,
- *ուլտրապատրիոտիզմ* — հայրենիքի հանդեպ սեր չափազանցված, անխոհեմ ձևով,
- *էթնիկական հայրենասիրություն* — սեր իր էթնոսի նկատմամբ,
- *քաղաքային պատրիոտիզմ* — սեր իր քաղաքի նկատմամբ:

Հայրենասիրության գաղափարն առանձնահատուկ տեղ է գրավում ոչ միայն հասարակության հոգևոր կյանքում, մշակույթում, այլ նաև նրա գործունեության բոլոր կարևորագույն ոլորտներում՝ քաղաքականության, տնտեսության, գաղափարախոսության, բնապահպանության մեջ¹:

Հայրենասիրությունը ենթադրում է մարդու դրական հատկանիշերի համալիր ձևավորում և զարգացում: Նրա հիմքում ընկած են հոգևոր-բարոյական և սոցիալ-մշակութային բաղադրատարրեր: Հայրենասիրությունը հանդես է գալիս հայրենիքի հետ իր անբաժանելի լինելն ու միասնականությունը գիտակցող անձի հոգևոր արժեքների, քաղաքացիականության և սոցիալական ակտիվության հետ միասին: Էությանբ այն միասնական է, բայց միևնույն ժամանակ բազմաբնույթ է իր դրսևորումներում: Սակայն առայսօր դեռ չի ձևավորվել միասնական, բոլորի կողմից ընդունելի կարծիք, թե ինչ պետք է հասկանալ հայրենասիրություն ասելով:

Հայրենասիրության ըմբռնմանն ուղղված մոտեցումների ողջ բազ ազանությունը կարելի է պայմանականորեն դասել ուղղությունների:

---

¹ «Հայրենասիրություն»: *Բրոքհաուզի և Եֆրոնի հանրագիտական բառարան*: 86 հատոր (82 հատոր և 4 լրացուցիչ հատորներ): Մանկտ Պետերբուրգ: 1890–1907

Առաջին ուղղության մեջ կարելի է ներառել այն տեսակետներն ու դատողությունները, որոնք հայրենասիրությունը սահմանում են որպես հայրենիքի հանդեպ սիրո վեհ զգացմունք: Այս ուղղությունը բնորոշվում է բնության, հայրենի տան, ծննդավայրի, մանկության պատկերների հանդեպ սիրո վերացական դրսևորմամբ:

Երկրորդ ուղղությունը հիմնվում է հայրենասիրության՝ որպես բարձրագույն, առավել կարևոր ու էական զգացմունքներից մեկի ըմբռնման վրա: Սակայն այստեղ, հուզական կողմի հետ մեկտեղ, ներառվում է նաև գործնական տեսանկյուն. հայրենասիրական զգացմունքի ուժը չի սահմանափակվում հայրենիքի հանդեպ սուկ սիրո խորությամբ ու վեհությամբ, այլ մղում է ակտիվ գործողությունների՝ հանուն սեփական հայրենիքի բարօրության:

Երրորդ ուղղությունը հայրենասիրությունը դիտարկում է որպես հասարակական երևույթ, որի բովանդակությունն ու բնույթը նշանակալի չափով պայմանավորվում են հասարակության, պետության պատմական զարգացման առանձնահատկություններով, իշխող ընտրախավի քաղաքականությամբ: Խորհրդային հասարակական համակարգի պայմաններում հայրենասիրությունը զաղափարախոսական կարևորագույն հիմքերից մեկն էր, հանդես էր գալիս աճող սերնդի դաստիարակության առանցքային ուղղությունների շարքում:

Չորրորդ ուղղությունը բնութագրվում է նրանով, որ հայրենասիրության օբյեկտ է դիտվում պետությունը: Այն անվանում են «պետական հայրենասիրություն»: Հայրենասիրության այդ տարատեսակի ի հայտ գալը պայմանավորված էր պատմական առանձնահատուկ պայմաններով: Այն առաջացավ՝ կապված պետության, վերջինիս ամրապնդման համար պետական իշխանության տարբեր ձևերի ստեղծման ջանքերի համախմբման անհրաժեշտության հետ:

Հինգերորդ ուղղությունը բացահայտում է հայրենասիրության էությունը հենց անձի հետ անբաժանելի կապի հետ միասին, որը նրա համար բարձրագույն արժեք է: Տվյալ ուղղությունը կոչվում է նաև անձնային հայրենասիրություն:

Վեցերորդ ուղղությունը որպես հայրենասիրության սուբյեկտ շատ հաճախ դիտարկում է անձին: Հայրենասիրությունն ըմբռնվում է որպես անձի հոգևոր զարգացման, ինքնարտահայտման կարևորագույն փուլ: Դա հայրենասիրության

բարձր մակարդակ է, քանի որ անձի հոգևոր ինքնադրսևորումը ենթադրում է կարևորագույն կողմերի և որակների մի ամբողջության դրսևորում, որոնք բնութագրվում են իրենց ձևակերպվածության լիարժեքությամբ, ամբողջությամբ, կատարելությամբ: Անձի այդ որակները ենթադրում են կրոնական բովանդակություն, ինչը հնարավորություն է տալիս այդ ուղղությունն անվանել հոգևոր-կրոնական: Հոգևոր-կրոնական հայրենասիրությունն ունի ամենամեծ և ամենահարուստ ավանդույթը, խոր և հզոր արմատներ:

Հայրենասիրությունը, եթե նկատի ունենանք ծագումը, առաջանում և զարգանում է որպես զգացմունք, որն ավելի ու ավելի է սոցիալականացվում և վեր հանում հոգևոր-բարոյական հարստացման միջոցով: Հայրենասիրական զգացմունքի ըմբռնումը անբաժանելիորեն կապված է նրա գործունեության հետ, ինչն առավել կոնկրետ պլանով դրսևորվում է ակտիվ սոցիալական գործունեությամբ, գործողություններով և արարքներով, որ կատարվում են մարդու կողմից՝ ի բարօրություն հայրենիքի:

Հայրենասիրությունը՝ բնույթով որպես խորապես սոցիալական երևույթ, հասարակության գոյության և զարգացման հզոր աղբյուր է, հանդես է գալիս որպես մարդու կենսունակության, իսկ երբեմն էլ նրա կենսակայունության բնութագրիչ:

Հայրենասիրության բնորոշ դրսևորումներից մեկը հզոր պետականության երազանքն է: Այն արտացոլում է մեր հասարակության պատմական զարգացման յուրահատկությունը: Այդպիսի հայրենասիրության կարևոր գործոն է պետությունը: Ներկայումս հայ հասարակության զարգացման, ժամանակակից պետության ստեղծման համար կարևորագույն պայման է համարվում հայրերասիրության վերածնունդը:

Իսկական հայրենասիրությունը նրա հոգևոր բնույթի մեջ է: Հայրենասիրությունը կարևորագույն գործոն է սոցիալական խմբում անձի առավել լիարժեք դրսևորման համար: Այն ենթադրում է հայրենիքին անշահախնդիր, անմնացորդ ծառայություն:

Ելնելով այս ամենից՝ կարելի է ընդհանրացնել հայրենասիրության առավել էական կողմերը և սահմանել այն:

Հայրենասիրությունը անձի առավել նշանակալից բարոյական արժեքներից է, անհատի կարևորագույն հոգևոր ձեռքբերումը, որը բնութագրում է նրա զարգացման բարձրագույն մակարդակը և արտահայտվում է ինքնադրսևորման ակտիվ գործունեությամբ՝ ի բարօրություն հայրենիքի:

1.2. Հայրենասիրական դաստիարակությունը մանկապարտեզում

Հայրենասիրական դաստիարակությունը դաստիարակների և սաների միջև փոխգործակցության գործընթաց է, որն ուղղված է հայրենասիրական զգացմունքների զարգացմանը, հայրենասիրական համոզմունքների և հայրենասիրական վարքի կայուն նորմերի ձևավորմանը: Հայրենասիրական դաստիարակության նպատակն է կրթել համոզված հայրենասեր, ով սիրում է իր հայրենիքը, հավատարիմ հայրենիքին, պատրաստ է իր աշխատանքով ծառայել նրան և պաշտպանել իր շահերը:

Շատ է գրվել երեխային իր ժողովրդի մշակույթին ծանոթացնելու կարևորության մասին, քանի որ հայրական ժառանգությանը ուղղված կոչը խթանում է հարգանքը, հպարտությունը այն հողի համար, որտեղ դուք ապրում եք: Ուստի երեխաները պետք է իմանան և ուսումնասիրեն իրենց նախնիների մշակույթը: Ժողովրդի պատմության, նրա մշակույթի իմացության շեշտադրումն է, որը կօգնի ապագայում հարգանքով և հետաքրքրությամբ այլ ժողովուրդների մշակութային ավանդույթների նկատմամբ²:

Երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությունը նախադպրոցական ուսումնական հաստատության հիմնական խնդիրներից է: Հարկ է ընդգծել, որ ներկայումս այս հարցի վերաբերյալ մեթոդաբանական մեծ գրականություն կա: Հաճախ այն ընդգծում է երեխաների հայրենասիրական դաստիարակության միայն որոշ ասպեկտներ հատուկ գործունեության մեջ, և չկա ներդաշնակ համակարգ, որն արտացոլում է լիարժեքությունը: այս հարցը... Ըստ երևույթին, դա բնական է, քանի որ հայրենասիրության զգացումը բովանդակությամբ բազմակողմանի է: Սա սեր է իրենց հայրենի վայրերի հանդեպ, հպարտություն իրենց մարդկանցով և շրջապատող

---

² Նախադպրոցական հաստատություններում սաների ընդունելության կարգը սահմանելու մասին հրաման

աշխարհի հետ նրանց անբաժանության զգացումը և իրենց երկրի հարստությունը պահպանելու և մեծացնելու ցանկությունը:

Դրա հիման վրա կրթական աշխատանքի այս ուղղությամբ կարելի է առանձնացնել առաջադրանքների մի ամբողջ համալիր.

- Երեխայի սերն ու սերը բարձրացնել իր ընտանիքի, տան, մանկապարտեզի, փողոցի, քաղաքի նկատմամբ.
- Բնության և բոլոր կենդանի էակների նկատմամբ հարգալից վերաբերմունքի ձևավորում.
- Հայկական ավանդույթների և արհեստների նկատմամբ հետաքրքրության զարգացում.
- Մարդու իրավունքների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիքների ձևավորում;
- Հայաստանի քաղաքների մասին գաղափարների ընդլայնում;
- Երեխաների ծանոթացում պետության խորհրդանիշներին (զինանշան, դրոշ, օրհներգ);
- Երկրի ձեռքբերումներով պատասխանատվության զգացումի և հպարտության ձևավորում.
- Հանդուրժողականության ձևավորում, հարգանքի զգացում այլ ժողովուրդների, նրանց ավանդույթների նկատմամբ:

Այս խնդիրները լուծվում են երեխաների գործունեության բոլոր տեսակներում՝ խմբասենյակում, խաղերում, աշխատանքի մեջ, առօրյա կյանքում, քանի որ դրանք երեխայի մեջ դաստիարակում են ոչ միայն հայրենասիրական զգացմունքները, այլև ձևավորում են նրա հարաբերությունները մեծերի և հասակակիցների հետ:

Երեխայի հայրենասիրական դաստիարակությունը մանկավարժական բարդ գործընթաց է: Այն հիմնված է հայրենասիրության՝ որպես անհատական որակի ձևավորման վրա³:

Լայն իմաստով հայրենասիրությունը մեկնաբանվում է որպես հայրենիքի հանդեպ սիրո անձնավորում, նրա պատմության, մշակույթի, բնության, ժամանակակից կյանքի, նրա ձեռքբերումների և խնդիրների ակտիվ ներգրավվածությունը:

---

³ «Л. Н. Толстой: Патриотизм и правительство»: Lib.Ru: Վերցված է 2020 թ. հուլիսի 21

Յուրաքանչյուր տարիքային փուլում հայրենասիրության և հայրենասիրական դաստիարակության դրսևորումներն ունեն իրենց առանձնահատկությունները: Հայրենասիրությունը ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխայի նկատմամբ սահմանվում է որպես նրա անհրաժեշտությունը մասնակցելու բոլոր հարցերում ի շահ իրեն շրջապատող մարդկանց, վայրի բնության ներկայացուցիչների, այնպիսի հատկությունների առկայության, ինչպիսիք են կարեկցանքը, համակրանքը, ինքնագնահատականը. իրազեկումը որպես շրջապատող աշխարհի մաս:

Ավագ նախադպրոցական տարիքում զարգանում են բարձր սոցիալական մոտիվներ և վեհ զգացմունքներ: Երեխայի կյանքի առաջին տարիներին դրանց ձևավորման ձևը մեծապես կախված է նրա հետագա ողջ զարգացումից: Այս ընթացքում սկսում են զարգանալ այն զգացմունքներն ու բնավորության գծերը, որոնք արդեն անտեսանելիորեն կապում են նրան իր ժողովրդի, իր երկրի հետ: Այս ազդեցության արմատները գտնվում են ժողովրդի լեզվում, որը երեխան սովորում է ժողովրդական երգերից, երաժշտությունից, խաղերից, խաղալիքներից, տպավորություններով հայրենի հողի բնության, աշխատանքի, կենցաղի, ժողովրդի բարքերի ու սովորույթների մասին: որոնց մեջ նա ապրում է:

Երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությունն ասելով հասկանում ենք մեծահասակի և երեխաների փոխգործակցությունը համատեղ գործունեության և հաղորդակցության մեջ, որն ուղղված է երեխայի մեջ մարդու համընդհանուր բարոյական որակների բացահայտմանը և ձևավորմանը, ծանոթացնելով ազգային և տարածաշրջանային մշակույթի ակունքներին, հայրենի հողի բնությունը, խթանելով էմոցիոնալ արդյունավետ վերաբերմունքը, պատկանելության զգացումը, կապվածությունը ուրիշներին⁴:

---

⁴ Демидова Е. И., Криворученко В. К. Патриотизм в своей идее неизменен // Эл. журнал «Знание. Понимание. Умение». — 2008. — № 6 — История.

ԳԼՈՒԽ 2

2.1 Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխաների հայրենասիրության ձևավորման կարևորությունը

Ժամանակակից աշխարհում երեխան շրջապատված է իր ինտելեկտի և զգացմունքների վրա դրական և բացասական ազդեցության բազմաթիվ ուժեղ աղբյուրներով: Երեխայի համար կարևոր է իմանալ բարոյականության սկզբունքները և շրջապատի մարդկանց համար այդ սկզբունքների խախտման հետևանքները:

Նախադպրոցական տարիքում տեղի է ունենում բարոյական փորձի ակտիվ կուտակում և դիմում դեպի հոգևոր կյանք: Հոգևորությունը ոգու դրսևորումն է աշխարհում և մարդու մեջ, որը միավորում է հասարակության սկիզբը, արտահայտված բարոյական արժեքների և ավանդույթների տեսքով, կենտրոնացած կրոնական ուսմունքների և պրակտիկաների, ... արվեստի պատկերների մեջ: Բարոյականությունը մարդու ներքին վերաբերմունքն է՝ գործելու իր խղճի համաձայն:

Երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությունն իրականացվում է նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում՝ տարբեր ծրագրերով:

Ծրագրի իրականացումն ուղղված է հետևյալ խնդիրների լուծմանը.

1. Բարձրացնել դաստիարակների մանկավարժական իրավասությունը հայրենասիրական դաստիարակության աշխատանքների կազմակերպման գործում
2. Ձևավորել հայրենասիրական դաստիարակության համակարգի նորմատիվ-իրավական և կազմակերպա-մեթոդական աջակցության համալիր.
3. Կողմնորոշել ծնողներին երեխաների հայրենասիրական դաստիարակությանը՝ շոշափելով նրանց ընտանիքի պատմությունը
4. Մշակել սեր և հարգանք ձեր քաղաքի, տարածաշրջանի, հայրենիքի նկատմամբ, հպարտություն Հայաստանի քաղաքացիներին պատկանելու համար:
5. Հպարտության, խորը հարգանքի և ակնածանքի զգացում սերմանել ՀՀ խորհրդանիշների՝ զինանշանի, օրհներգի, դրոշի նկատմամբ:
6. Կրթել Հայրենիքի քաղաքացի-հայրենասերի անձնավորություն, որը կարող է տեր կանգնել երկրի պետական շահերին:

Երեխայի հայրենիքի զգացումը սկսվում է ամենամոտ մարդկանց՝ հոր, մոր, տատիկի, պապիկի հանդեպ սիրուց: Եվ տունը, բակը, որտեղ նա մեկից ավելի քայլել է, և տեսարանը բնակարանների և մանկապարտեզի պատուհաններից, որտեղ նա ուրախություն է ստանում իր հասակակիցների հետ շփվելուց, և իր հայրենի բնությունը՝ այս ամենը Հայրենիքն է: Քանի՞ քացահայտում է անում երեխան ամեն օր. Ու թեև նրա տպավորություններից շատերը դեռ չեն գիտակցում, ամեն ինչ սկսվում է հիացմունքով այն ամենով, ինչ տեսնում է փոքրիկ մարդը իր առջև⁵:

Շատ կարևոր է հայրենասիրական զգացմունքների և պատմական գիտելիքների զարգացման համար: Պատմության իմացությունը անհրաժեշտ է աճող մարդու քաղաքացիական դիրքի ձևավորման, «փոքր» հայրենիքի և հայրենիքի հանդեպ սերը խթանելու համար, հպարտություն մարդկանցով, ում գործերն ու տաղանդները փառահեղ է, իր անցյալին, ներկային և ապագային պատկանելու զգացումը:

Գաղափարապես ամենաանպաշտպանը նախադպրոցականներն էին: Ելնելով տարիքային առանձնահատկություններից՝ նրանց դաստիարակությունն ամբողջությամբ կախված է երեխայի շրջապատող մեծերից: Դաստիարակների, սոցիոլոգների և բժիշկների կարծիքով, հենց ոգեղենության պակասն է, որ հաճախ հանգեցնում է նրան, որ այդպիսի երեխան անպաշտպան է ներքին հուզական ինտելեկտուալ պատնեշով:

Հայրենասիրական դաստիարակության այս ոլորտում քայլ առ քայլ աշխատանքն իրականացվում է երեք ուղղություններով.

- 1) Աշխատանք երեխաների հետ
- 2) Ծնողների հետ աշխատանք
- 3) Մեթոդական աջակցություն.

Ուղղություններից յուրաքանչյուրը փոխկապակցված է և ներառում է.

1. Ծանոթություն հայրենի քաղաքի, նրա պատմությանը
2. Ծանոթություն հայրենի հողի հետ
3. Ծանոթություն ամենանշանակալիի հետ պատմական իրադարձություններն իրենց երկիրն ու ժողովուրդը:

---

⁵ «Н. М. Карамзин: О любви к отечеству и народной гордости»: Lib.Ru: Վերցված է 2014 թ. հուլիսի 21

4. Ծանոթություն էպոսական հերոսների և նրանց սխրագործությունների հետ
5. Ծանոթություն քաղաքի, հանրապետության, երկրների պետական խորհրդանիշներին:

Երեխաների հետ աշխատելու նախագծի իրականացման գործընթացում օգտագործվում են խաղեր - պարապմունքներ, խաղեր - ժամանց, արձակուրդներ, գեղարվեստական ներկայացումներ, էքսկուրսիաներ, էքսկուրսիաներ քաղաքային ձեռնարկություններ, գեղարվեստական գրականություն կարդալ, էլեկտրոնային շնորհանդեսներ օգտագործող դասեր, դասեր թանգարանում: մանկապարտեզն ու քաղաքը:

Հայրենասիրական զգացումների ձևավորումն արդյունավետորեն տեղի է ունենում ընտանիքի հետ սերտ կապի մեջ: Հենց ծնողներն են, օգտագործելով կյանքի վառ, մատչելի օրինակները, իրենց աշխատանքը, պետության վերաբերմունքը երեխաների նկատմամբ, ցույց են տալիս երեխային, որ նրա հետ հույսեր են կապում ոչ միայն հարազատները, այլև ողջ հասարակությունը, ողջ երկիրը: Մեր կողմից այս հարցերում մենք մանկավարժական աջակցություն ենք ցուցաբերում ընտանիքին՝ հանդիպումների, խորհրդակցությունների և զրույցների միջոցով, համատեղ արձակուրդներ և էքսկուրսիաներ:

Ծնողներին կարելի է նաև խորհուրդ տալ երեխաներին հասարակական կյանք ներգրավելու այնպիսի ձևեր, ինչպիսիք են զբոսանքները և էքսկուրսիաները և պատմական վայրերի հետ ծանոթության նպատակը (մոտ պատմություն), զոհված զինվորների հուշարձանները. այցելություն տեղական պատմության թանգարան, արվեստի պատկերասրահ և այլն:

Այս նախագիծը մեծ վերադարձ է ենթադրում հենց դաստիարակի կողմից, որի խնդիրն է ոչ միայն պատմել փաստերը անհատի կյանքից՝ հերոսի և երկրի, այլ վերախմաստավորել յուրաքանչյուր առանձին իրադարձության նշանակությունը, նրա դերը զարգացման գործում: պետությունը, դա տանի սրտով ու հոգով և այս գործընթացում ներգրավի փոքր քաղաքացուն:

Դաստիարակը այս նախագիծը հաշվի առնելով կազմակերպում է առարկայական զարգացող միջավայր, անցկացնում է գեղարվեստական գրականության ընտրություն, պատրաստում է շնորհանդեսներ՝ նվիրված հիշարժան

ամսաթվերին, մշակում խաղ-պարապմունքների ուրվագծեր և զվարճանքի սցենարներ:

Ո՞րն է այն գրավչությունը, որը մեզ շրջապատում է մանկության տարիներին: Ինչու՞ մարդը երկար տարիներ հայրենի վայրերից հեռանալուց հետո էլ ջերմությամբ է հիշում դրանք, իսկ քաղաքում, գյուղում ապրելով՝ հյուրին անընդհատ, հպարտությամբ պատմում է հայրենի հողի գեղեցկության ու հարստության մասին: Թվում է, թե սա խորը գուրգուրանքի և սիրո արտահայտություն է այն ամենի հանդեպ, ինչը վաղ տարիքից մտել է սիրտ՝ որպես ամենաթանկ բանի: Մեր սերը դեպի իրենց հայրենի վայրերը, գաղափարը, թե ինչով են նրանք հայտնի, ինչ է բնությունը, ինչպիսի աշխատանք են անում մարդիկ, այս ամենը մեր աշխատանքում մենք փոխանցում ենք երեխաներին, ինչը չափազանց կարևոր է բարոյական դաստիարակության համար: և հայրենասիրական զգացմունքները:

Այն, ինչով մենք կարող ենք հպարտանալ, դա մեր պատմությունն է: Ես ուզում եմ երեխաների մեջ հպարտության զգացում արթնացնել հայ ժողովրդի համար, ով աշխարհին տվել է մեծ հրամանատարներ և մտածողներ:

Հայրենիք... Այս բառի ակունքներում պատկերներ են, որոնք հարազատ են բոլորին՝ մայր ու հայր, ծնողներ, նոր էակին կյանք տվողներ: Հայրենիքի հանդեպ սիրո զգացումը նման է տան հանդեպ սիրո զգացմանը: Այս զգացմունքները միավորված են մեկ հիմքով՝ կապվածության և ապահովության զգացումով: Սա նշանակում է, որ եթե երեխաների մեջ սերմանենք կապվածության զգացում, որպես այդպիսին, և տան հանդեպ կապվածության զգացում, ապա համապատասխան մանկավարժական աշխատանքով ժամանակի ընթացքում այն կհամայրվի սիրո և կապվածության զգացումով դեպի հայրենիքը:

Հայրենասիրական դաստիարակության էությունը երեխայի հոգում հարազատ բնության, տան ու ընտանիքի, երկրի պատմության ու մշակույթի հանդեպ սիրո սերմեր ցանելն ու սնվելն է, որոնք ստեղծվել են հարազատների ու ընկերների գործերով⁶:

---

⁶ «Л. Н. Толстой: Христианство и патриотизм»: "philosophy.ru": Վերցված է 2014 թ. հունիսի 21

2.2. Հետազոտական աշխատանք

ԲԱՅ ԴԱՍ

Բաց դասն իրականացրել եմ «Երեխաներին ծանոթացնել հայրենի հողին» թեմայով.

Ընտրված թեմայի համապատասխանությունը

Նախադպրոցական տարիքը երեխայի անհատականության ինտենսիվ զարգացման շրջանն է: Հենց այս տարիքում են դրվում մարդու աշխարհայացքի, շրջապատող աշխարհի նկատմամբ նրա վերաբերմունքի հիմքերը:

Ուղղություն: Նախադպրոցականների սոցիալական և անձնական զարգացում (հայրենասիրական դաստիարակություն), ինտեգրում. ճանաչողական, խոսքի, գեղարվեստական և գեղագիտական, սոցիալական և հաղորդակցական, ֆիզիկական զարգացում:

Երեխաների գործունեության տեսակները.

- հաղորդակցական,
- ճանաչողական,
- երաժշտական և գեղարվեստական:

Նպատակը՝ հետաքրքրություն ցուցաբերել երեխաներին, ծանոթանալ Հայաստանի Հանրապետության պատմությանն ու ազգային ավանդույթներին, ամփոփել երեխաների գիտելիքները իրենց հայրենի հողի մասին:

Առաջադրանքներ.

- Խմբում զարգացող միջավայրի ստեղծում;
- Ձեր տան, մանկապարտեզի, մանկապարտեզի ընկերների, ձեր սիրելիների նկատմամբ կապվածության զգացում ձևավորելը.
- Երեխաների մոտ հայրենի հողի, իրենց փոքրիկ հայրենիքի հանդեպ սիրո զգացողության ձևավորում՝ հայրենի մշակույթին և ավանդույթներին ծանոթանալու հիման վրա.
- Հայրենասիրության կրթություն, Հայաստանի մշակութային անցյալի նկատմամբ հարգանք՝ գեղագիտական դաստիարակության միջոցով, երաժշտություն, տեսողական գործունեություն, գեղարվեստական խոսք;

- Բարոյական և հայրենասիրական զգացմունքների կրթություն Հայաստանի պետական խորհրդանիշների ուսումնասիրության միջոցով.
- Չարգացնել դիտարկելու, հետազոտելու, եզրակացություններ անելու, ընդհանրացնելու կարողությունը:
- Չարգացնել երեխաների ստեղծագործական և ինտելեկտուալ կարողությունները, խոսքի մշակույթը:

Վերջնաարդյունքը: Ձևավորվեց կայուն հետաքրքրություն իրենց հայրենի հողի նկատմամբ, հարգալից և զգույշ վերաբերմունք Հայաստանի տեսարժան վայրերի նկատմամբ, սեր և հարգանք բնության նկատմամբ, ազգային խաղերի և ազգային հագուստի իմացության նկատմամբ հետաքրքրություն, ազնվություն, մարդկանց նկատմամբ հարգալից և բարեհաճ վերաբերմունք, ինքնահարգանք և մշակույթի կանոնների պահպանում:

Դասի մեթոդներ.

- Բանավոր (զրույց, գեղարվեստական խոսք, հանելուկներ, աշխատանքի հաջորդականության հիշեցում, խորհուրդ),
- Տեսողական
- Գործնական
- Խաղեր

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադպրոցական մանկության շրջանը նպաստավոր է հայրենասիրական զգացմունքների դաստիարակման համար, քանի որ. հենց այս ժամանակ է մշակութային և արժեքային կողմնորոշումների ձևավորումը, երեխայի անհատականության հոգևոր և բարոյական հիմքը, նրա հույզերի, զգացմունքների, մտածողության զարգացումը, հասարակության մեջ սոցիալական հարմարվողականության մեխանիզմները, աշխարհում ինքնաճանաչման գործընթացը: շուրջը սկսվում է: Նաև նախադպրոցական մանկության շրջանը բարենպաստ է երեխայի վրա հուզական և հոգեբանական ազդեցության համար, քանի որ. Իրականության ընկալման պատկերները, մշակութային տարածքը շատ վառ և ամուր են և հետևաբար մնում են հիշողության մեջ երկար ժամանակ, իսկ երբեմն էլ ամբողջ կյանքում, ինչը շատ կարևոր է հայրենասիրության դաստիարակության գործում:

Հիմնվելով հետազոտական և անհատական գրույցների վերլուծության վրա, եզրակացությունն այն է, որ երեխաները մակերեսային գիտելիքներ ունեն իրենց հայրենի քաղաքի, տարածաշրջանի և ընդհանուր առմամբ Հայրենիքի մասին:

Հայրենասիրության զգացումը պետք է լինի գիտակցված ու ուժեղ, կրի բարդ բնույթ, ներթափանցի մանկական գործունեության բոլոր տեսակները

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Նախադպրոցական հաստատություններում սաների ընդունելության կարգը սահմանելու մասին հրաման:
2. «Հայրենասիրություն»: Բրոքհաուզի և Եֆրոնի հանրագիտական բառարան: 86 հատոր (82 հատոր և 4 լրացուցիչ հատորներ): Սանկտ Պետերբուրգ: 1890–1907
3. «Л. Н. Толстой: Патриотизм или мир?»: "philosophy.ru": Վերցված է 2014 թ. հուլիսի 21
4. «Л. Н. Толстой: Патриотизм и правительство»: Lib.Ru: Վերցված է 2014 թ. հուլիսի 21
5. «Л. Н. Толстой: Христианство и патриотизм»: "philosophy.ru": Վերցված է 2014 թ. հուլիսի 21
6. «Н. М. Карамзин: О любви к отечеству и народной гордости»: Lib.Ru: Վերցված է 2014 թ. հուլիսի 21
7. Демидова Е. И., Криворученко В. К. Патриотизм в своей идее неизменен // Эл. журнал «Знание. Понимание. Умение». — 2008. — № 6 — История.